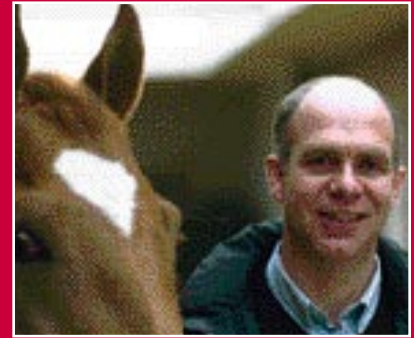

Het pasgeboren veulen

Hans van Gils

Studeerde in 1984 in Utrecht af als dierenarts en is sinds 2000 Erkend Paardendierenarts.

Hoefslag publiceert maandelijks een artikel, waarin een veterinaire onderwerp wordt behandeld. De artikelen zijn geschreven door de vijf Erkend Paardendierenartsen van Dierenartsenpraktijk Moergestel. Deze vijf paardendierenartsen werken vanuit een klassieke, reguliere geneeskunde en volgen de moderne ontwikkelingen op de voet. Elke paardendierenarts heeft zich vanuit eigen interesse in één of meerdere onderdelen van de veterinaire geneeskunde bekwaamd. De veterinaire werkzaamheden zijn op basis van die interesse verdeeld. De auteur van dit artikel richt zich in het bijzonder op reproductie en internistische aandoeningen. Zijn interesse voor het paard ontstond in zijn jeugd bij de plaatselijke ponyclub en rijvereniging. Nu probeert hij het ponygevoel in zijn kinderen op te wekken met een Shetlander.

Op www.dapmoergestel.nl vindt u alle Hoefslagartikelen van DAP Moergestel.

Het is een spannende tijd voor de fokkers. Het veulen, waar al zolang op gewacht is, dient zich aan! Het geboortearm gaat af, op de monitor is ineens een liggende merrie met weeën te zien of je wordt wakker op je stretcher in de paardenstal door een herkenbaar gekreun: het veulenen is begonnen.

Tekst: Hans van Gils | Foto's: Arnd Bronkhorst

Als de geboorte van het nieuwe leven achter de rug is, haalt iedereen opgelucht adem, drinkt er een kop koffie of een borrel op en gaat over tot de orde van de dag of nacht. Maar de eerste uren en dagen van het veulen zijn cruciaal wat betreft de ontwikkeling tot een potentiële topper. Daarom komt in dit artikel kort aan de orde wat normaal is de eerste uren na de geboorte en wanneer en hoe er ingegrepen moet worden bij eventuele afwijkingen. In de tweede helft van dit verhaal wordt nader ingegaan op afwijkingen in de stand bij het jonge veulen.

Direct na de geboorte

Hoewel een veulen vlot geboren kan worden - als het in een normale (kop)ligging de geboorteweg passeert - is er toch altijd sprake van een letterlijk benauwd minuutje.

Bovendien is de eerste keer ademen met ontplooiing van het longweefsel ook een aparte gebeurtenis. Een pasgeboren veulentje hoort binnen een halve minuut te ademen en de slijmvliezen moeten snel (binnen de minuut) roze kleuren. Om het ademen te ondersteunen kunt u het veulen het beste in een stabiele borst-buikligging leggen (zoals de os in de kerststal) en met stro over de borst en de rug van het dier wrijven. Als het echter vlot uit zichzelf ademt, doet u er beter aan moeder en kind met rust te laten en van een afstandje toe te kijken.

Normaliter zal de navelstreng snel (5-10 minuten) spontaan afbreken, omdat het

veulentje tracht op te krabbelen. Ontsmetten met (betadine)jodium of 'blauwe' spray is verstandig. Het is vanzelfsprekend dat de geboorte in een schone omgeving (weiland of in een vers strobed) plaatsvindt. Als de navelstomp blijft nabloeden, is een navelklem of een hechting nodig, maar dit kan beter achterwege worden gelaten in verband met een verhoogde kans op een navelontsteking.

Belang van biest

Normaal gesproken staat een pasgeboren veulen binnen het uur en drinkt het binnen de twee uur. Duurt dit langer dan vier tot vijf uur, dan moet u een dierenarts raadplegen. Een veulen wordt zonder specifieke afweerstoffen geboren en moet deze via de eerste melk (biest) binnenkrijgen. Dit proces is alleen mogelijk op de eerste levensdag. De opname van antistoffen wordt in de loop van de tijd snel minder. Een veulen met onvoldoende of geen antistoffen is gedoemd om een ernstige infectie op te lopen, met vaak een desastreuze afloop. Zeker bij veulens van een jonge, onervaren merrie is het een overweging om na de geboorte een fles (250-500ml) biest te geven, zodat het eerste begin in ieder geval gemaakt is. Gebruik hiervoor een lammerspeen met een niet te groot zuiggat. Deze is lang en flexibel en wordt eigenlijk altijd goed geaccepteerd door de pasgeborene. Iedere fokker, zeker iemand met meerdere merries, doet er goed aan om biest in te vriezen

om gebruiksklaar te hebben in tijden van nood. Ontdooien moet overigens au bain-marie gebeuren en nooit in de magnetron.

Het is ook van groot belang om moeder en kind - zeker die eerste dag - met rust te laten en ervoor te zorgen dat de biestopname ongestoord kan geschieden. Dus niet met de hele familie de hele dag in de stal blijven en ook merrie en veulen niet direct bij een stel nieuwsgierige kuddegenoten laten.

Indien u twijfelt over voldoende opname van goede kwaliteit biest, kan uw dierenarts met behulp van een bloedtestje onderzoeken of voldoende antistoffen in het veulenbloed aanwezig zijn. Mocht uw vermoeden juist blijken, kan met behulp van een plasmatransfusie de antistoffenspiegel op peil worden gebracht; een relatief kostbare behandeling, maar levensreddend.

Meconium

Ook plassen en mesten komen op gang tijdens de eerste uren. Vaak zal een eigenaar het plassen niet waarnemen, maar als een veulen een mooie volle straal urine produceert, hoeft de eigenaar zich in ieder geval geen zorgen meer te maken over een - overigens zelden voorkomende - scheur in de blaas, die tijdens de geboorte kan ontstaan. Dit soort patiëntjes wordt na een goede start een dag later wat traag en ziek. De diagnose is soms moeilijk en de behandeling bestaat uit een levensreddende operatie.

De eerste mest, darmpek of meconium, bestaat uit zwarte harde knikkers en kan wel een lengte hebben van veertig tot vijftig centimeter. Het duurt daarom wel een dag voordat de eerste normale gele veulenmest geproduceerd wordt. Soms hebben vooral hengstveulens wat moeite om dit meconium kwijt te raken; een commercieel verkrijgbaar klysma (Microlax) is een aanrader. Bij een leknavel zie je urine uit de navel druppelen. Tijdens de embryonale ontwikkeling wordt de urine die het veulen produceert afgevoerd via de navelstreng. Zeker indien er een infectie

van de navel is, zal uw dierenarts er veel aandacht aan besteden en met onder meer antibiotica trachten het probleem op te lossen. Soms is zelfs een operatie noodzakelijk.

Een navelbreuk komt vaker voor dan een leknavel, maar gelukkig zijn zeker niet alle breuken nog aanwezig rond het spenen. Is de navelbreuk nog steeds aanwezig, dan zal een navelbreukoperatie nodig zijn. Het afbinden van een navelbreuk is inmiddels een methode uit de oude doos.

Nageboorte

Hoewel het hier eigenlijk over het pasgeboren veulen gaat, toch een alinea over de gezondheid van de merrie. De nageboorte komt normaliter binnen twee uur compleet af. Indien er meer dan zes uur voorbij zijn sinds de geboorte, moet de hulp van een dierenarts ingeroepen worden. Controle van de nageboorte behoort tot de goede gewoontes van een ervaren fokker of van de dierenarts die u ingeroepen heeft wanneer de merrie geveulend heeft. De eerste dag is wat roodbruine uitvloeiing als normaal te beschouwen (zeker als u de merrie na een dag even van het veulen afhaalt), maar als het vloeien langer duurt en zeker als de moeder koorts krijgt, moet wederom een dierenarts geraadpleegd worden.

'Een slappe, te weke of steile stand; al deze fenomenen **HERSTELLEN** vaak spontaan binnen een paar dagen'

Standafwijkingen

Pasgeboren veulens zijn nestvlieders: zoals gezegd staan ze meestal binnen twee uur op eigen benen. Veel fokkers maken zich dan al zorgen over een te slappe en weke stand (ze hangen in de kogels en staan hol in de knieën), die vaak gezien wordt bij grote veulens. Ook een (te) steile stand komt voor; sommige dieren durven zelfs niet meer te gaan liggen en krijgen opgelopen

benen. Al deze fenomenen herstellen eigenlijk spontaan binnen een paar dagen. De achtergrond is een dystonie in de spieren: er is nog geen balans tussen spierspanning in buigers en strekkers van de ledematen.

Wanneer een veulen echter zo steil staat dat de stand overkoot is (het veulen staat op de voorkant van zijn kogels), moet wel iets gebeuren. Met behulp van tetracycline-infusen en/of spalken zal de dierenarts proberen om de stand snel te normaliseren. Spalken is niet iets om zelf maar mee te avonturieren; de huid en weke delen van de ledematen van een veulen zijn erg kwetsbaar.

Bij een prematuur veulen moet een

er een afwijking zijn die waarneembaar is vanaf voren of achteren bekeken (hier laat ik de kromme achterbenen bij grote pasgeboren veulens buiten beschouwing). Het is net of het diertje 'in de wind' staat. Deze afwijking is ontstaan door een scheve ligging van het veulen in de baarmoeder en zal spontaan herstellen. Hier gaat het om X-benig, O-benig, Franse of toontredende standen. Heel vaak zijn deze afwijkingen gering en zal in de loop van een aantal weken spontaan verbetering optreden. Hulp van een deskundige hoefsmid kan overigens een goede ondersteuning zijn van de genezing. Soms is de hoek gigantisch en wordt de situatie zelfs slechter. Wacht nooit langer dan een paar weken om samen met de dierenarts te overleggen of en wanneer een operatie nodig is. Indien op tijd uitgevoerd, is veel mogelijk.

De zorg rond de geboorte is aanzienlijk en stopt dus niet wanneer een levend veulen geboren is.

De eerste levensdag is cruciaal en gezien de problemen die kunnen optreden vlak na de geboorte pleiten we voor controle van de verschillende lichaamsfuncties door een deskundige dierenarts. |

Hans van Gils behandelt volgende maand het paardenpaspoort en diergeneesmiddelengebruik.

Een veulen met een afwijkende stand aan de achterbenen.

Een veulen met een afwijkende stand aan de voorbenen.